

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Людмила Костова, катедра „Англицистика и американистика“,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

за представените материали за участие в конкурса за академичната длъжност „ДОЦЕНТ“ по професионално направление 2.1 Филология (БРИТАНСКА ЛИТЕРАТУРА – ОТ МОДЕРНИЗЪМ КЪМ ПОСТМОДЕРНИЗЪМ), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 81 от 14.10.2016 г.

Гл. ас. д-р Аспарух Александров Аспарухов е единственият кандидат за конкурса, обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 81 от 14. 10. 2016 г.

Академично развитие и професионален опит

Аспарух Аспарухов завършва с отличие английска филология, с втора специалност „Немски език“, в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1982 г. През 1983 г. след успешно издържан конкурс той става асистент по английска литература в катедра „Англицистика и американистика“ на СУ „Св. Климент Охридски“, където работи и в момента.

През 1996 г. Аспарухов успешно защитава докторска дисертация на тема *Metaphor, Symbol and Scene in Joseph Conrad's Early and Late Novels*. Той преподава ред дисциплини на бакалавърско и магистърско ниво. Прави впечатление тяхното разнообразие: от практико-граматичен курс за английските фразови глаголи до семинарни занятия по английска литература от Средновековието, Ренесанса, Барока, деветнадесети век и по-ново време.

Научните интереси на Аспарухов са предимно в областта на английската литература от началото на ХХ век. Познанията му по немски език обуславят интереса му към англо-немските литературни взаимодействия.

За съжаление, кандидатът не е посочил в своята автобиография никакви специализации в чужбина или участия в други форми за повишаване на квалификацията му и стимулирането на професионалното му развитие. Не са споменати и лекции, изнесени в чужбина по линия на програма „Еразъм“ или някоя друга програма за академичен обмен.

Характеристика на публикациите на кандидата

В настоящия конкурс за доцент д-р Аспарух Аспарухов участва с монографията си *Dialectic and Logicality in Ford Madox Ford's Novelistic Series* и 8 статии. Всички са излезли от печат след 1996 г., когато кандидатът е защитил докторската си дисертация. В авторската му справка не са посочени участия в научни конференции, но заглавията на сборниците, в които са включени някои от статиите му, насочват към конференции, организирани от катедра „Англицистика и американистика“ в СУ.

Аспарухов не предоставя информация за цитиранията на негови публикации от други учени. За да компенсирам отчасти този пропуск, ще посоча, че е цитиран от проф. Маргрета Григорова от Великотърновския университет в нейната дисертация за присъждане на степента „доктор на филологическите науки“ *Джоузеф Конрад Коженъовски. Творецът като мореплавател. Море, преселение и творческа биография* (2014: с. 23, с. 319, с. 320, с. 321, с. 322, с. 324 и с. 327). В съавторство с проф. Григорова кандидатът е написал и единствената си излязла в чужбина публикация, “Under Bulgarian Eyes: the Reception of Conrad in Bulgaria” (*Yearbook of Conrad Studies*, vol. 8, Jagiellonian University, 2013).

Тъй като повечето от представените от кандидата статии и доклади отразяват интереса му към Форд Мадокс Форд и са тематично свързани с хабилитационния му труд, ще се спра основно на него.

Монографичният труд на Аспарухов се състои от 176 страници. Издаден е от университетско издателство „Св. Климент Охридски“ през 2016 г. Интересът на кандидата към Форд Мадокс Форд по всяка вероятност произтича от дългогодишните му занимания с творчеството и рецепцията на Джоузеф Конрад. Известно е, че Форд и Конрад са писали в съавторство, споделяли са донякъде сходен „импресионистичен“ подход към литературата, а освен това Форд е автор и на „импресионистична“ биография на Конрад, *Джоузеф Конрад: личен спомен*. Аспарухов е първият български литературовед, който е автор на монографично изследване за Форд. Макар че вярвам, че научната продукция на един европейски англицист в наше време не трябва да се измерва *само* спрямо създаденото в неговия национален контекст, не мога да отрека, че изследването обогатява тематичния репертоар на българската англицистика.

Аспарухов подхожда към обекта на своето изследване компетентно; очевидно е, че той познава творчеството на Форд в детайли. Според мен научният му интерес към това творчество се съчетава и с известно емоционално обвързване: в изследването личи, че той пише за Форд с голямо удоволствие и дори ентузиазъм. Това също заслужава положителна оценка.

В Увода към труда си Аспарухов се стареа да определи диапазона на своето изследване: той избира да анализира серийните романи на Форд, в които авторът се проявява както като литературен „импресионист“, така и като тълкувател на историята (с. 10). Този избор е добре мотивиран.

В Увода още се казва, че анализът на избраните текстове ще се осъществи през призмата на Хегеловата диалектика и в това аз откривам една от слабостите на изследването. Многократно е посочвано в критическата литература, че връзката между модернистичните експерименти от началото на ХХ век и философията е доста сложна. Случаите на пряка ангажираност с конкретни авторитети от миналото са относително малко: така например Джойс черпи от философското наследство на Аристотел, Тома от Аквино и Джамбатиста Вико. Обаче подходът на повечето модернисти към изключителното разнообразие от философски идеи, с които влизат в съприкосновение, може да се определи като *синкретичен*. Налице е също и „размиване“ на философски системи, в резултат на което конкретна връзка на модернист с някоя от тях трудно може се постулира. За такова „размиване“ на Хегеловата философия става дума на с. 11, където се посочва, че германският философ е въздействал силно както върху литературата, така и върху литературната критика на ХІХ век, както и че „диалектиката от хегелиански тип е неотделима част от модернистката визия“. На същата страница се намеква още, че разделението между нордически и средиземноморски етноцивилизационни типове, което откриваме у Форд, може да се свърже с Хегеловата представа за „национален гений“. Подобна прилика обаче не доказва конкретна връзка между писателя и философа. По принцип такива есенциалистски категории се използват широко през втората половина на ХІХ и началото на ХХ век. Трудът би спечелил, ако още в началото му бе недвусмислено заявено, че елементи от философията на Хегел ще са част от аналитичния инструментариум на изследвача, вместо да се прибегва до „лов“ на влияния – една тълкувателска практика, която отдавна е компрометирана.

По-нататък проникването на хегелиански елементи в творчеството на Форд се свързва с популярната през ХІХ век книга на историка Джон Ричард Грийн „Кратка история на английския народ“ (1874). Учудващо е, че за тази книга, която всъщност е

адаптация на модела на Т. Маколи към вкусовете на 70-те години на XIX век, се представя като „новаторска“ (с. 18).

Още в Увода се натъкваме на явно противоречие: от една страна се търси влиянието на Хегел върху Форд, а от друга, Аспарухов твърди, че няма за цел да „наложи“ философските категории на Хегел върху романите му (с. 23).

Липсва и дистанцираност при тълкуването на някои от изказванията на Форд: например оставаме с впечатлението, че Аспарухов одобрява есенциалистката позиция на Форд в спора му с Дж. Б. Шоу относно германската и британската „национална психология“ (с. 26). Категорията „английскост“ (Englishness) на моменти също се използва доста безкритично (вж. напр. с. 36).

В Увода към аналитичния инструментариум на автора се добавя и *За войната* на Карл фон Клаузевиц, както и *Логико-философският трактат* на Л. Витгенщайн, част от който се представя през погледа на философа Д. Михалчев. Осъществено е по-нататък сравнение между вижданията на Клаузевиц и Форд за войната е сред постиженията на Аспарухов. От друга страна, отклонението, в което той разглежда идеите на Витгенщайн през погледа на Михалчев, нарушава стегнатостта на изложението. По-логично би било на аналитичния инструментариум да се посвети отделна глава или подглава, за да се даде възможност на читателя на текста да се съсредоточи в Увода върху основните цели на изследването. Полезно щеше да е също в Увода да се набележат основните тенденции в тълкуването на творчеството на Форд, като се обърне внимание и на разположението им във времето. Както добре знаем, тълкувателските парадигми се променят с времето и ако изберем да използваме текстова интерпретация от 60-те години на миналия век, със сигурност трябва да обясним избора си на нашите читатели.

Някои от отбелязаните в Увода слабости не са преодолените и в следващите глави. Прочитът на тези глави показва, че Аспарухов използва аналитичен подход, базиран на структурно-лингвистично тълкуване на диалектиката на Хегел. Според него този подход не изключва идеята за конкретно – и дори измеримо - влияние на Хегел върху Форд. Това влияние е най-ясно доловимо в историко-имагологичното есе *Духът на народа* и в историческия цикъл *Петата кралица*, но също така може да бъде открито и в *Краят на парада*. Във военната тетралогия според Аспарухов се наблюдава напрежение между случаите, в които Форд достига само до втория етап на диалектическия процес, и онези, в които достига до третия и завършва диалектическото развитие (с. 165). В този завършък авторът на изследването явно открива положително

послание, което свързва с избора, който отвратеният от превратностите на историята индивид трябва да направи между мрака на „нордическата“ Тевтобургската гора, в която германите са разбили римските легиони в зората на новата ера, и запазилия се от хилядолетия средиземноморски бит на Прованс. В пътеписа си *Прованс*, върху който Аспарухов според мен трябваше да се спре по-обстойно, Форд с известна ирония говори за това колко трудно е да се направи подобен избор.

Както вече бе посочено, монографичният труд на Аспарухов обогатява българската англицистика. В него намираме ред доказателства за философската начетеност и литературоведската и културологична компетентност на автора. Разбира се, като всяко човешко дело той не е лишен и от слабости, някои от които вече бяха посочени. Ще се постарая да резюмирам и другите по-долу:

- (1) Предложеното изследване би могло да се базира върху по-актуални литературоведски и интердисциплинарни интерпретации на творчеството на Форд. Използването на по-стари тълкувания можеше да бъде обосновано. Липсата на обзор на забележимите критически прочити на творчеството на Форд и отказът да бъдат анализирани доминиращите ги научни парадигми е сред слабостите на труда.
- (2) Същото се отнася и за тълкуването на модернизма и неговите разнообразни проявления в литературата и културата на краевековието и ранния ХХ век. Далеч съм от мисълта да препоръчвам критически източници самоцелно, но библиографията на един хабилитационен труд, фокусиран върху знакова за ранния модернизъм фигура, трябва да включва книги като *A Companion to Modernist Literature and Culture* (ed. David Bradshaw and Kevin Dettmar, 2006; repr. 2014), *The Cambridge Companion to the Fin De Siècle* (ed. Gail Marshall, 2007) и др. А авторът на такъв труд би трябвало да отиде отвъд инцидентните коментари върху отделни аспекти на модернизма.
- (3) Интерпретацията от гледна точка на постколониалната теория на някои есенциалистски представи за историята и културните различия в творчеството на изследвания автор би обогатило общата теоретична основа на труда.
- (4) Трудът само би спечелил от по-добро и логически издържано структуриране – уводът и основните глави можеха да се организират чрез подглави, което би направило целия текст по-четивен.
- (5) Изследването би спечелило, ако поне част от него бе представена на специализирани научни форуми, посветени на творчеството на Форд Мадокс

Форд. Авторът със сигурност би получил удовлетворение от контакта с други учени от Европа и света, които споделят интереса му към Форд.

- (6) В текста има и ред технически, езиково-стилистични и правописни грешки – напр. не се следва единна система на позоваване – от един от по-старите варианти на системата MLA (напр. *Jain 2004:173*) се преминава към някаква друга форма на цитиране с упоменаване на страниците без името на автора и годината на издаване. Вместо “the First World War” няколкократно намираме “World War One”. Името на Г. Лукач (Georg Lukacs) е изписано като “Lukas” на стр. 38, където се прави препратка към известната му книга за историческия роман. Съгласна съм, че подобни грешки щяха да бъдат избегнати, ако текстът бе обстойно редактиран от професионален редактор и че причината е в политиката на изд. „Св. Климент Охридски“, което (както и другите академични издателства в България!) не осигурява такива редактори за текстове, написани на чужди езици.

Казаното по-горе в никакъв случай не цели да омаловажи постигнатото от д-р Аспарух Аспарухов. Трудът му има немалко достойнства и аз вече се спрях на някои от тях.

Заклучение

Като имам предвид постиженията на гл. ас. д-р Аспарух Аспарухов в учебно-преподавателската и научната работа аз препоръчвам той да бъде избрана за доцент. Убедена съм, че този избор ще допринесе за развитието на англицистиката в СУ „Св. Климент Охридски“. Той ще има положително въздействие и върху общността на българските англицисти, в чиито изяви кандидатът ще бъде стимулиран да участва още по-активно.

13.03. 2017 г.

Проф. д-р Людмила Костова

В. Търново